

LEGAL INSIGHT

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΟΥΣΕΙΣ ΤΟΥ BITCOIN

Χρήστος Παρασκευόπουλος-Κόλιας

Το άρθρο παρουσιάζει την αρχιτεκτονική της λειτουργίας του Bitcoin και αναλύει τη νομική ρύθμισή του, υπό το πρίσμα τόσο του εποπτικού δικαίου (MiFID, νομοθεσία πιστωτικών ιδρυμάτων), όσο και της θεωρίας περί χρηματικών ενοχών του αστικού δικαίου. Είναι τελικά το Bitcoin χρήμα?

ΜΑΡΤΙΟΣ 2014

Το Bitcoin έχει εισβάλει τους τελευταίους μήνες για τα καλά στην παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα, ανοίγοντας το παράθυρο σε ένα παντελώς νέο «νομισματικό» σύστημα. Βέβαια, δεν είναι παρά το πιο παλιό και πιο γνωστό από μια πλειάδα αντίστοιχων ψηφιακών νομισματικών μέσων υπό τον όρο κρυπτονομίσματα. Δημιουργήθηκε από κάποιον με το ψευδώνυμο Satoshi Nakamoto το 2009 και ακολούθησαν το Namecoin, Litecoin, Peercoin και τα πιο πρόσφατα Ripple, Dogecoin, Mastercoin και Primecoin, όλα βασισμένα στην ίδια αρχιτεκτονική. Δημιουργούνται και ανταλλάσσονται κρυπτογραφημένα σε δίκτυο peer-to-peer, δηλαδή τα ηλεκτρονικά δεδομένα είναι μοιρασμένα σε ένα δίκτυο υπολογιστών και όχι σε κάποιον server. Οι συναλλαγές διεξάγονται μεταξύ των διασυνδεδεμένων ηλεκτρονικών υπολογιστών μέσω ενός ειδικού λογισμικού-εξυπηρετητή του Bitcoin client, κάτι σαν το κοινώς γνωστό Utorrent. Στη ουσία κάθε Bitcoin είναι ένα κρυπτογραφημένο κλειδί, ακριβώς όπως μια ηλεκτρονική υπογραφή, αποτελούμενο από ένα δημόσιο και ένα ιδιωτικό μέρος. Τα ηλεκτρονικά δεδομένα του ιδιωτικού μέρους του κλειδιού αποθηκεύονται σε οποιοδήποτε ψηφιακό αποθηκευτικό μέσο δημιουργώντας έτσι ένα πορτοφόλι. Περαιτέρω τα δεδομένα του κλειδιού, δηλαδή γράμματα και αριθμοί μπορούν να αποθηκευτούν σε κάθε υλικό μέσο, όπως χαρτί, πλαστικό ή μέταλλο. Κατά τη συναλλαγή δημιουργείται ένα νέο κλειδί για το λήπτη και εξαφανίζεται το κλειδί του μεταβιβάζοντος. Υπάρχει βεβαίως μια βάση καταγραφής όλων των συναλλαγών, ώστε να εξασφαλίζεται η μοναδικότητά τους, το Block chain. Επειδή, όπως προελέχθη, δεν

υπάρχει κάποιος κεντρικός εξυπηρετητής (server), το αρχείο αυτό των συναλλαγών τηρείται σε ιδιωτικούς υπολογιστές, που προσφέρονται για το σκοπό αυτό στο δίκτυο. Η ανταμοιβή για την προσφορά υπολογιστικής ισχύος για την εξακρίβωση της εγκυρότητας και καταγραφής των συναλλαγών είναι η δημιουργία νέων Bitcoins. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται εξόρυξη (mining) και ο ρυθμός δημιουργίας νέων Bitcoins, καθώς και ο συνολικός αριθμός αυτών είναι ήδη από την αρχή προσχεδιασμένος. Ο μέγιστος αριθμός Bitcoins που μπορούν να δημιουργηθούν είναι 21 εκατομμύρια, ενώ με τον προγραμματισμένο ρυθμό παραγωγής, δεδομένου ότι συνεχώς μειώνεται, αναμένεται ο αριθμός αυτός να επιτευχθεί το 2140. Σήμερα κυκλοφορούν περίπου 12,3 εκατομμύρια. Ενδεικτικά, για άλλα κρυπτονομίσματα, όπως το ripple και το Primecoin κυκλοφορεί ήδη το σύνολο του προγραμματισμένου αριθμού τους.

Όντας απολύτως ανεξέλεγκτο από κάποια κεντρική αρχή, μια πιθανή ευρεία διάδοση του, τόσο του Bitcoin, όσο και εν γένει των όμοιας αρχιτεκτονικής νομισματικών μέσων, μπορεί να θέσει εκποδών οποιαδήποτε δυνατότητα νομισματικής παρέμβασης ως εργαλείο άσκησης οικονομικής πολιτικής, δημιουργώντας έναν εφιάλτη σε κάθε κεντρική τράπεζα του κόσμου. Από την άλλη μπορεί να εξαφανίσει τους παραδοσιακούς χρηματοοικονομικούς διαμεσολαβητές, ήτοι τις τράπεζες. Κανείς προφανώς δεν χρειάζεται μια τράπεζα για να φυλάσσει τα Bitcoins του. Παράλληλα, μπορεί να επιτύχει πολύ καλύτερες αποδόσεις από το τραπεζικό επιτόκιο δανείζοντάς τα απευθείας μέσω των θεσμών των χρηματαγορών (σχετικό άρθρο του ιστορικού της οικονομίας Garrick Hileman στο L.S.E. <http://www.project-syndicate.org/commentary/garrick-hileman-highlights-bitcoin-s-potential-to-drive-financial-sector-innovation-and-reform>). Άλλωστε οι πιο προηγμένες χρηματοοικονομικά αγορές κινούνται εδώ και καιρό με μεγάλη ταχύτητα στην αστερισμό του market-finance.

Υποκείμενο μόνο στην άμεση επίδραση των δυνάμεων της πιο καθαρής μορφής ελεύθερης αγοράς, η φιλοσοφία του ανοίγει το κουτί της Πανδώρας στην αντίληψή μας για την ίδια την ελεύθερη αγορά, καθώς ακόμη και οι θεμελιωτές του νεοφιλελεύθερου οικονομικού μοντέλου προεξάρχοντος του Milton Friedman έθεταν στο κέντρο της θεωρίας τους, έστω με σκοπό τον περιορισμό, το νομισματικό έλεγχο, αλλά και σε όλες τις μέχρι σήμερα παγιωμένες νομισματικές θεωρίες. Μοιάζει να απελευθερώνει μια πρωτογενή δύναμη με δυνατότητα επίδρασης, όμοια με αυτή του διαδικτύου.

Η αρχιτεκτονική λοιπόν του Bitcoin είναι σχετικά απλή, όμως οι θεμελιώδεις αρχές λειτουργίας του είναι ένα απολύτως απρόβλεπτος και πρωτόγνωρος χείμαρρος καινοτομίας για τη μέχρι τώρα γνωστή νομισματική λειτουργία. Σχεδόν απολύτως ανώνυμο, ανεξέλεγκτο από οποιαδήποτε νομισματική αρχή και με πεπερασμένη, ήδη γνωστή, νομισματική βάση, έχει πολώσει ήδη φανατικούς εχθρούς και υποστηρικτές. Από τη μία μεριά, το σύνολο σχεδόν των ρυθμιστικών αρχών (σχετική προειδοποίηση της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών (EBA) <http://www.eba.europa.eu/-/eba-warns-consumers-on-virtual-currencies>) έχουν εκφράσει τις έντονες επιφυλάξεις τους και έχουν επισημάνει τους κινδύνους από την κυκλοφορία των εικονικών νομισμάτων. Στις 6 Φεβρουαρίου 2014 απαγορεύτηκε η κυκλοφορία και χρήση τους στη Ρωσία. Ιδεολογικά εκ διαμέτρου αντίθετες προσωπικότητες, όπως ο νομπελίστας οικονομολόγος και εκ των φανατικότερων υποστηρικτών του Barack Obama Paul Krugman και το ανερχόμενο αστέρι του αμερικανικού υπερσυντηρητικού Tea Party Ron Paul έχουν εκφράσει την απόλυτη αντίθεσή τους στο Bitcoin.

Το 2012 το Carnegie Mellon CyLab and the Information Networking Institute υπολόγισε ότι 4,5 έως 9% όλων των Bitcoins διακινούνταν στην αγορά ναρκωτικών του Silk Road. Από την άλλη ήδη πλήθος γνωστών ηλεκτρονικών, αλλά και φυσικών επιχειρήσεων (ενδεικτικά https://en.bitcoin.it/wiki/Real_world_shops), ακόμη και πανεπιστήμια, όπως της Λευκωσίας ή του Cumbria στη Μεγ. Βρετανία δέχονται πληρωμές με Bitcoins. Το μεγαλύτερο διαδικτυακό κατάστημα e-bay προτίθεται επίσης να δέχεται πληρωμές σε Bitcoin, αφού γίνει ξεκάθαρο το ρυθμιστικό του πλαίσιο. Πριν μερικές ημέρες μάλιστα παρουσιάστηκαν τα πρώτα Bitcoin-ATM στο Σιάτλ και στο Όστιν των Η.Π.Α.

Στα άμεσα πλεονεκτήματα της χρήσης κρυπτονομισμάτων φαίνεται να συγκαταλέγονται το χαμηλό κόστος των συναλλαγών, καθώς δεν απαιτείται η ιδιαίτερα ακριβή διαμεσολάβηση των παραδοσιακών μέσων πληρωμών (τράπεζες, εκδότες και διαχειριστές πιστωτικών καρτών), η αυξημένη ανωνυμία των συναλλαγών, καθώς και η έλλειψη πληθωριστικού κινδύνου, λόγω του πεπερασμένου αριθμού Bitcoins και της έλλειψης κεντρικού ελέγχου.

Όμως αυτός ακριβώς ο εκ των προτέρων περιορισμός της ποσότητάς του γεννά την προοπτική αποπληθωρισμού αχρηστεύοντάς το ως νόμισμα και μετατρέποντας το σε

αποθεματικό μέσο. Δεδομένου ότι η ζήτηση για Bitcoins, εφόσον χρησιμοποιούνται στις συναλλαγές, θα αυξάνεται, η προσφορά όμως θα μειώνεται, η τιμή του Bitcoin θα ανεβαίνει διαρκώς. Οι κάτοχοί του συνεπώς θα το διακρατούν ενόψει της αύξησης της τιμής του και δεν θα το χρησιμοποιούν για πληρωμές. Μεγάλα μειονεκτήματα για την ευρεία διάδοση του Bitcoin ως νόμισμα είναι επίσης η μεγάλη μεταβλητότητα της τιμής (από 200 περίπου δολάρια τον περασμένο Νοέμβριο, η τιμή του ανήλθε σε 1.200 δολάρια στις αρχές Δεκεμβρίου, ενώ σήμερα τιμάται περί τα 630 δολάρια), αλλά και η έλλειψη ασφάλειας. Χαρακτηριστική είναι η πολύ πρόσφατη πτώχευση ενός εκ των μεγαλύτερων ανταλλακτηρίων του ιαπωνικού MtGox, το οποίο έχασε 750.000 Bitcoins χρηστών του και 100.000 δικά του, που αντιστοιχούσαν σε 480 εκατομμύρια δολάρια, πέφτοντας θύμα hacking.

Σε κάθε περίπτωση, πέρα από την τύχη που επιφυλάσσει το μέλλον στα γνωστά μέχρι σήμερα κρυπτονομίσματα, οι αρχές της λειτουργίας τους φαίνεται πως ήρθαν για να μείνουν. Οι πιο φιλελεύθερες οικονομίες δείχνουν ήδη να κινούνται στην κατεύθυνση της ενσωμάτωσης του Bitcoin στις συναλλαγές, παράλληλα δε βρίσκεται σε εξέλιξη, έστω στις απαρχές της, και η διαδικασία ρύθμισής του.

Από τον Ιούλιο του 2011 του υπουργείου οικονομικών των Η.Π.Α. προσέθεσε στον ορισμό των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών και «άλλες αξίες που υποκαθιστούν το νόμισμα, ενώ το 2013 εξέδωσε ερμηνευτική οδηγία σχετικά με τα εικονικά νομίσματα, σύμφωνα με την οποία τα ανταλλακτήρια και οι διαχειριστές εικονικών νομισμάτων θεωρούνται διακινητές χρήματος και εφαρμόζεται σε αυτούς η νομοθεσία περί νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες (AML/CFT), αλλά και τα κοινώς ισχύοντα περί οικονομικών εγκλημάτων. Επίσης, η αμερικανική Επιτροπή Παραγώγων Χρηματοοικονομικών Μέσων (C.F.T.C.) δήλωσε μόλις πριν λίγες μέρες ότι εξετάζει τη ρύθμιση των αγορών Bitcoins (<http://www.reuters.com/article/2014/03/11/us-bitcoin-regulation-idUSBREA2A1W020140311>). Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς του Καναδά ανακοίνωσε ότι θα εφαρμόσει όλη την ισχύουσα περί χρηματαγορών νομοθεσία στις συναλλαγές Bitcoins (<http://www.duhaimelaw.com/2014/02/05/1st-canadian-official-regulatory-response-to-bitcoin-highlights-ponzi-scheme-and-money-laundering-risks>).

Παρομοίως, στη Σουηδία οι συναλλαγές Bitcoins τέθηκαν υπό την ρυθμιστική αρχή Finansinspektionen, το HMRC του Ην. Βασιλείου αναγνωρίζει την υπαγωγή των

συναλλαγών αυτών στο κανονιστικό πλαίσιο των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, η γερμανική BaFin αξιολογεί το Bitcoin ως εμπόρευμα (commodity), ενώ λίγες ώρες πριν τη συγγραφή του παρόντος η Σιγκαπούρη αποφάσισε τη ρύθμιση των αγορών κρυπτονομισμάτων με σκοπό την αποτροπή χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και του ξεπλύματος μαύρου χρήματος.

Προς το παρόν στην Ελλάδα δεν υφίσταται κανένα απολύτως ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο των αγορών Bitcoins. Δεν έχουν εκφέρει καμία άποψη τόσο οι αρμόδιες ελληνικές αρχές (Τράπεζα της Ελλάδος, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς), όσο και οι αντίστοιχες ευρωπαϊκές πέραν της προαναφερθείσας προειδοποίησης της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών. Συνεπώς, θα πρέπει να εξεταστεί η υπαγωγή τους στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο. Ο ν. 3606/07, ο οποίος ενσωμάτωσε στην εσωτερική έννομη τάξη την οδηγία 2004/39/EK (MiFID), ρυθμίζει εκτενώς τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων. Ορίζει επακριβώς τα ρυθμιζόμενα πρόσωπα, αλλά και τις κατηγορίες των χρηματοπιστωτικών μέσων. Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 3 ν. 3606/07 στο πεδίο εφαρμογής του νόμου εμπίπτουν οι Ανώνυμες Εταιρείες Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών (ΑΕΠΕΥ), οι Ανώνυμες Εταιρείες Επενδυτικής Διαμεσολάβησης (ΑΕΕΔ), τα πιστωτικά ιδρύματα, εφόσον παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες, καθώς και οι Ανώνυμες Εταιρείες Διαχείρισης Αμοιβαίων Κεφαλαίων (ΑΕΔΑΚ). Σύμφωνα δε με το άρθρο 8 απαγορεύεται η παροχή επενδυτικών υπηρεσιών και η άσκηση επενδυτικών δραστηριοτήτων σε οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, πέραν των ανωτέρω, με μοναδική εξαίρεση τις ΕΠΕΥ που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας και εποπτεύονται από την αρμόδια αρχή άλλου κράτους – μέλους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Συνεπώς αν το Bitcoin είναι χρηματοπιστωτικό μέσο, απαγορεύεται η εκτέλεση των δραστηριοτήτων της παραγράφου 4, μεταξύ των οποίων η λήψη και διαβίβαση εντολών, για κατάρτιση συναλλαγών σε Bitcoins, η εκτέλεση εντολών, η οποία συνίσταται στην κατάρτιση συμβάσεων αγοράς ή πώλησης Bitcoins ή η φύλαξη και διοικητική διαχείριση Bitcoins για λογαριασμό πελατών. Τούτο σημαίνει απλά, ότι οποιαδήποτε ηλεκτρονική πλατφόρμα ανταλλαγής ή απόθεσης Bitcoins, που λειτουργεί στην Ελλάδα θα ήταν παράνομη αν δεν διέθετε μορφή ΑΕΠΕΥ, ΑΕΕΔ ή πιστωτικού ιδρύματος, ώστε να εποπτεύεται από την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και να ισχύουν οι προστατευτικές για τον επενδυτή διατάξεις του ν. 3606/07. Όμως αν αναχθούμε στους ορισμούς των

χρηματοπιστωτικών μέσων, κάτι τέτοιο φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο να θεμελιωθεί. Διότι κατά το νόμο στα χρηματοπιστωτικά μέσα εμπίπτουν μεν οι κινητές αξίες και τα μέσα χρηματαγοράς, όμως ρητώς εξαιρούνται τα μέσα πληρωμών. Αν αναγνωριστεί στο Bitcoin ο χαρακτήρας του μέσου πληρωμών, σαφώς εκφεύγει του ν. 3606/07. Από την άλλη ακόμη και αν χαρακτηριστεί ως κινητή αξία, αυτή θα πρέπει να είναι δεκτική διαπραγμάτευσης στην κεφαλαιαγορά, δηλαδή «ένα πολυμερές σύστημα, το οποίο λειτουργεί υπό τη διεύθυνση διαχειριστή αγοράς και επιτρέπει ή διευκολύνει την προσέγγιση περισσότερων συμφερόντων τρίτων προσώπων, τα οποία κατευθύνονται στην αγοραπωλησία χρηματοπιστωτικών μέσων». Δεδομένης της προαναλυθείσας αρχιτεκτονικής των αγορών Bitcoins φαντάζει δύσκολη η υπαγωγή τους στην έννοια της «οργανωμένης αγοράς».

Ως προς τις προληπτικές εποπτικές διατάξεις του τραπεζικού δικαίου και συγκεκριμένα το ν. 3601/07 είναι σαφές ότι οι πλατφόρμες ανταλλαγής Bitcoins δεν είναι πιστωτικά ιδρύματα, υπό την έννοια της αποδοχής καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και της χορήγησης δανείων ή λοιπών πιστώσεων. Όμως, εξεταστέο είναι το ζήτημα της υπαγωγής τους στην έννοια των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος σύμφωνα με το ν. 4021/2011, ώστε να υπάρχουν προϋποθέσεις για την παροχή άδειας ίδρυσης και λειτουργίας, καθώς και κανόνες εποπτείας που διέπουν τη λειτουργία τους. Ως ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος ορίζεται «επιχείρηση, εκτός του πιστωτικού ιδρύματος της περίπτωσης α' της παραγράφου 1 του άρθρου 2 ν. 3601/07, η οποία εκδίδει μέσα πληρωμής υπό μορφή ηλεκτρονικού χρήματος». Ηλεκτρονικό χρήμα είναι «νομισματική αξία, η οποία αντιστοιχεί σε απαίτηση έναντι του εκδότη και η οποία επιπλέον είναι αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα, έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού, και γίνεται δεκτή ως μέσο πληρωμής από επιχειρήσεις άλλες, εκτός από την εκδότρια». Εν προκειμένω, τα Bitcoins φαίνεται να εκδίδονται από τους τηρούντες τα block chains, αυτούς δηλαδή που καταγράφουν τις συναλλαγές και συνήθως εμπλέκονται και στην ανταλλαγή τους. Στην πραγματικότητα όμως δεν τα εκδίδουν αυτοί, αλλά το ίδιο το νομισματικό σύστημα, το δίκτυο, το οποίο δεν ανήκει σε κανένα πρόσωπο. Το πρώτον τα Bitcoins δημιουργούνται από το δίκτυο ως σύνολο και καταβάλλονται στους καταχωρητές ως αμοιβή. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι δεν ελέγχουν καν τη διαδικασία δημιουργίας νέων Bitcoins, όπως ο

μεταλλωρύχος δεν δημιουργεί το πολύτιμο μέταλλο. Πέραν τούτου δεν προκύπτει ευχερώς και η προϋπόθεση της ύπαρξης απαίτησης έναντι του εκδότη του Bitcoin, ακόμη και αν θεωρήσουμε ως τέτοιους τους miners.

Όπως είναι λογικό το θεσμικό πλαίσιο ήταν αδύνατον να προβλέψει ρυθμίσεις για ένα τόσο καινοτόμο σύστημα πληρωμών - κινητών αξιών. Έτσι η «εξόρυξη» και ανταλλαγή ή και οποιασδήποτε άλλης μορφής επαγγελματική συναλλαγή Bitcoins στην Ελλάδα διαφεύγει του ελέγχου των θεσμικών εποπτών του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Σε κάθε ανταλλαγή ή απόθεση κρυπτονομισμάτων ελλοχεύουν κίνδυνοι παρόμοιοι με τη διενέργεια μιας συναλλαγής στο δρόμο. Κανείς δεν ελέγχει τον αντισυμβαλλόμενο, δεν πληροί κάποια προϋπόθεση για να τελεί επαγγελματικά τέτοιες συναλλαγές, ούτε εγγυάται κανείς τις συναλλαγές αυτές.

Όμως πέραν της υπαγωγής του συστήματος δημιουργίας και ανταλλαγής Bitcoins σε κάποιο ρυθμιστικό-προστατευτικό πλαίσιο, τι είναι το Bitcoin σε επίπεδο ιδιωτικού-ενοχικού δικαίου; Ποια είναι η δυνατότητα χρήσης του στις συναλλαγές κατά το ελληνικό δίκαιο; Είναι εν τέλει χρήμα; Το χρήμα διακρίνεται σε χρήμα με ευρεία έννοια και σε χρήμα με στενή έννοια.

Υπό την ευρεία έννοια νοούνται τα αντικαταστατά πράγματα, τα οποία χρησιμοποιούνται και γίνονται γενικώς δεκτά στις συναλλαγές με μία από τις παρακάτω σημασίες: α) ως μέσο ανταλλαγής-πληρωμών, β) ως κοινό μέτρο της αξίας των αγαθών, οπότε η αξία κάθε αγαθού υπολογίζεται ως πολλαπλάσιο ή υποπολλαπλάσιο της νομισματικής μονάδας και η σχέση της αξίας των διαφόρων αγαθών βρίσκεται με αναγωγή τους προς τη σχέση τους με τη νομισματική μονάδα και γ) ως φορέας αξίας, δηλαδή αυτά τα ίδια ενσωματώνουν οικονομική αξία με το να χρησιμεύουν π.χ. ως μέσα πληρωμής. Κατά τον Σταθόπουλο χρήμα είναι οτιδήποτε χρησιμοποιείται ως γενικό μέσο πληρωμών σε μια κοινωνία, που παράλληλα, όχι όμως αναγκαστικά, αποτελεί και γενικό μέτρο της αξίας των αγαθών.

Χρήμα με στενή έννοια ή νόμισμα νοούνται τα κινητά πράγματα, τα οποία κατά νομοθετική επιταγή γίνονται υποχρεωτικώς αποδεκτά ως μέσα πληρωμών (legal tender). Σύμφωνα με το άρθρο 10 του Κανονισμού 98/974/EK, από 1.1.2002 τα

τραπεζογραμμάτια του ευρώ είναι τα μόνα που έχουν την ιδιότητα νόμιμου χρήματος σε όλα τα κράτη μέλη.

Ουσιώδης διαφορά του χρήματος υπό ευρεία έννοια και του χρήματος υπό στενή έννοια είναι δηλαδή η υποχρεωτικότητα της λήψης τους από το δανειστή και η απόσβεση του χρέους. Μόνο η προσφορά νόμιμου χρήματος αποτελεί προσήκουσα καταβολή χρηματικής οφειλής. Αφετέρου, σύμφωνα με τον Γεωργιάδη, η χρηματική ενοχή έχει ως αντικείμενο παροχής μόνο ημεδαπά ή αλλοδαπά νομίσματα. Από τα σημαντικότερα δε γνωρίσματα της χρηματικής ενοχής είναι ότι δεν νοείται επιγενόμενη αδυναμία παροχής και συνακόλουθη απαλλαγή του οφειλέτη, γιατί πάντα θα υπάρχει μέσο πληρωμής, ενώ επίσης, μόνο για την ικανοποίηση χρηματικών οφειλών υπόκειται σε αναγκαστική εκτέλεση όλη η περιουσία του οφειλέτη (ΚΠολΔ 951 παρ.1). Αν οφείλεται ορισμένο πράγμα, η εκτέλεση στρέφεται μόνο κατά του οφειλόμενου πράγματος.

Το Bitcoin, πολλώ δε μάλλον τα λοιπά ψηφιακά νομίσματα, αποκλείονται από το πεδίο του εν στενή έννοια χρήματος ή νομίσματος ήδη από τη νομοθετική επιταγή. Δεν εμπίπτει μάλιστα ούτε στον κατά το ν. 3601/07 και την οδηγία 2009/110/EK, ορισμό του ηλεκτρονικού χρήματος (οιαδήποτε αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό, μεταξύ άλλων και μαγνητικό υπόθεμα νομισματική αξία αντιπροσωπευόμενη από απαίτηση έναντι του εκδότη ηλεκτρονικού χρήματος, έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού για τον σκοπό της πραγματοποίησης πράξεων πληρωμών όπως ορίζονται στο άρθρο 4 σημείο 5) της οδηγίας 2007/64/EK και η οποία γίνεται δεκτή από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα πέραν του εκδότη). Διότι το ηλεκτρονικό χρήμα είναι απλά ένα μέσο απούλοποίησης και ηλεκτρονικής αποθήκευσης, του νόμιμου χρήματος. Δεν αποτελεί καθ' αυτό μέσο συναλλαγών. Τα συναλλασσόμενα με ηλεκτρονικό χρήμα μέρη, ως μέσο ανταλλαγής εξακολουθούν να χρησιμοποιούν την ενσωματωμένη στο ηλεκτρονικό υπόθεμα νομισματική αξία, το νόμιμο χρήμα. Αντίθετα, το Bitcoin συμπεριφέρεται αυτοτελώς ως νόμισμα, δεν ενσωματώνει συγκεκριμένη νομισματική αξία για να την αποθηκεύσει ή να τη μεταφέρει. Η αρχική νομισματική αξία μετατρέπεται σε άλλη νομισματική αξία, η οποία υπόκειται στις δυνάμεις τις αγοράς, όπως κάθε άλλο νόμισμα.

Δυσχερής είναι η υπαγωγή του Bitcoin και στο εν ευρεία έννοια χρήμα, καθώς σε καμία περίπτωση δεν χρησιμοποιείται, προς το παρόν, ως γενικό μέσο πληρωμών στην αγορά, σίγουρα όχι στην ελληνική, αλλά ούτε και σε διεθνείς. Έτσι αποκλείεται υποχρέωση του δανειστή να το δεχτεί ως καταβολή ακόμη και υπό το πρίσμα της ετερόνομης ρύθμισης των γενικών αρχών για την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη (ΑΚ 288,281).

Κατά τα προεκτεθέντα ορθότερο είναι να χαρακτηριστεί, τουλάχιστον προς το παρόν, το Bitcoin ως πράγμα, αποκλειόμενου από την έννοια του χρήματος. Προφανώς σύμβαση που προβλέπει την καταβολή σε Bitcoins ή και σε οποιοδήποτε άλλο ψηφιακό νόμισμα είναι απολύτως έγκυρη αναπτύσσοντας κανονικά τις έννομες συνέπειες για τα μέρη. Ο δανειστής της απαίτησης θα είναι υποχρεωμένος να αποδεχθεί τα Bitcoins ως προσήκουσα καταβολή, και ο οφειλέτης δυνατόν να εξαναγκαστεί να καταβάλει Bitcoins. Η διαφορά είναι η μη αναγνώριση αυτής της ενοχής ως χρηματικής, ώστε να αποκλείονται οι έννομες συνέπειες, τις οποίες, ως προεκτέθηκε, επιφυλάσσει ο νόμος μόνο για τις χρηματικές ενοχές.

Το νομικό μας σύστημα μάλλον ανακαλύπτει τα όριά του, υπό την πίεση της τεχνολογικής καινοτομίας, αν και οι γενικές ρήτρες του αστικού δικαίου είναι ακόμη ικανές να προσδώσουν την αναγκαία ρυθμιστική ζωντάνια. Παρουσιάζεται όμως εν γένει η ανάγκη κατανόησης των επερχόμενων νέων, αν και ακόμη υπό διαμόρφωση, ηλεκτρονικών συστημάτων πληρωμών και χρηματοοικονομικών συναλλαγών, με σκοπό την απαραίτητη για τη σταθερότητά τους δικαιοϊκή ρύθμιση. Μόνο υπό καθεστώς ασφάλειας δικαίου είναι δυνατόν τα συστήματα αυτά να αποκτήσουν τόση πίστη από τους συναλλασσόμενους, ώστε ωριμάσουν και να γνωρίσουν μια γενική ανάπτυξη. Από την άλλη μεριά μονάχα η ευρεία διάδοσή τους στις συναλλαγές μπορεί να δημιουργήσει την απαραίτητη πίεση για να τραβήξουν την προσοχή του νομοθέτη. Το μόνο σίγουρο είναι ότι η φιλοσοφία της λειτουργίας των ψηφιακών νομισμάτων δεν μπορεί να οπισθοδρομήσει και στο άμεσο μέλλον τα παραδοσιακά νομισματικά συστήματα θα αναγκαστούν τουλάχιστον να συμβιώσουν με αυτά (<http://www.coindesk.com/goldman-sachs-bitcoin-isnt-currency-underlying-tech-holds-promise/>).

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε μαζί μας:

ΓΙΑΝΝΑΤΣΗΣ ΨΑΡΑΚΗΣ
ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

WWW.YIANNATSI.GR

ΚΑΡΝΕΑΔΟΥ 38, ΚΟΛΟΝΑΚΙ

106 76 ΑΘΗΝΑ,

T: (+30) 210 7231076

F: (+30) 210 7231075